

SHARQ MUTAFAKKIRLARI ASARLARIDA USTOZ-SHOGIRD MASALALARINING YORITILISHI

Sayidova Charosxon Ashraf qizi

Osiyo xalqaro universiteti magistri

Annotatsiya: Sharq mutafakkirlari asarlari insoniyat madaniyati va ilmiy merosining noyob durdonalaridir. Ustoz-shogird munosabatlari Sharq falsafasi va ta'lim tizimida alohida o'rin tutadi. Ushbu maqolada Ibn Sino, Al-Farobiy, Al-Buxoriy, Ahmad Donish kabi buyuk mutafakkirlar asarlarida ustoz-shogird masalalarining qanday yoritilgani, ularning pedagogik ahamiyati va zamonaviy ta'limdagi o'rni tahliliy nuqtai nazardan ko'rib chiqiladi. Maqolada shuningdek, ustoz-shogird munosabatlarining bugungi ta'lim tizimiga tatbiqi haqida fikr yuritiladi. Mazkur maqolada Sharq mutafakkirlarining asarlarida ustoz-shogird munosabatlari qanday yoritilgani tahlil qilinadi. Buyuk mutafakkirlarning pedagogik qarashlari, ustozning jamiyatdagi o'rni va shogirdning ilm olish jarayonidagi mas'uliyati haqida fikr yuritiladi. Ushbu yondashuvlarning bugungi ta'lim jarayonidagi ahamiyati ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Sharq mutafakkirlari, ustoz, shogird, ta'lim, tarbiya, pedagogika, ilmiy meros.

Kirish. Sharq mutafakkirlari asarlari nafaqat o'z davri, balki keyingi avlodlar uchun ham noyob bilim va donishmandlik manbai bo'lib kelgan. Ustoz-shogird munosabatlari Sharq falsafasi va ta'lim tizimida alohida ahamiyatga ega bo'lib, ular orqali bilim va donishmandlik avloddan-avlodga o'tgan. Ushbu maqolada Ibn Sino, Al-Farobiy, Al-Buxoriy, Ahmad Donish kabi buyuk mutafakkirlar asarlarida ustoz-shogird masalalarining qanday yoritilgani, ularning pedagogik ahamiyati va zamonaviy ta'limdagi o'rni tahliliy nuqtai nazardan ko'rib chiqiladi. Sharq mutafakkirlari ta'lim jarayonida ustoz va shogird munosabatlariga alohida e'tibor qaratganlar. Ularning fikricha, ustoz nafaqat bilim beruvchi, balki axloqiy va ma'naviy tarbiyachi ham bo'lishi kerak. Ustoz va shogird o'rtasidagi munosabat nafaqat bilim olish jarayoni bilan cheklanmay, balki insoniy fazilatlarni shakllantirish jarayonida ham muhim o'rin tutadi.

Asosiy qism

Ustoz-shogird munosabatlari: tarixiy va falsafiy asoslar. Ustoz-shogird an'anasi: Sharqda ustoz-shogird munosabatlari qadimdan rivojlangan. Ustoz nafaqat bilim bera, balki shogirdning ma'naviy va axloqiy tarbiyasiga ham rahbarlik qilgan. Falsafiy jihat: Ustoz-shogird munosabatlari Sharq falsafasida bilim olish jarayonining asosiy qismi hisoblanadi. Ustoz shogirdga nafaqat bilim, balki hayotiy donishmandlikni ham o'rgatgan.

Ibn Sinoning asarlarida ustoz-shogird munosabatlari. "Tib qonunlari" asari: Ibn Sinoning asarlarida ustoz-shogird munosabatlari alohida o'rin tutadi. U shogirdlarni nafaqat bilimdon, balki insonparvar va vijdonli bo'lishga undagan. Pedagogik qarashlar: Ibn Sino shogirdlarni individual qarashlarini hisobga olgan holda tarbiyalashni ta'kidlagan. Uning fikricha, har bir shogirdning o'ziga xos qobiliyatlari bor va ularni to'g'ri yo'naltirish kerak.

Al-Farobiyning pedagogik qarashlarida ustoz-shogird masalalari. "Fozil odamlar shahri" asari: Al-Farobiy ustoz-shogird munosabatlari orqali ideal jamiyatni shakllantirish haqida fikr yuritgan.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Uning fikricha, ustoz shogirdni nafaqat bilim, balki axloqiy kamolotga ham yetaklashi kerak. Ta'lim metodlari: Al-Farobiy shogirdlarni muhokama va tadqiqot orqali bilim olishga undagan. Uning fikricha, bilim faqat nazariy emas, balki amaliy ham bo'lishi kerak.

Al-Buxoriyning hadis ilmidagi ustoz-shogird an'analari. "Sahih al-Buxoriy" asari: Al-Buxoriy hadis ilmidagi ustoz-shogird an'analarni rivojlantirgan. U shogirdlarni aniq va ishonchli manbalardan bilim olishga undagan. Ilm olish sirlari: Al-Buxoriy shogirdlarni sabr-toqat, izlanish va tadqiqot ruhida tarbiyalagan. Uning fikricha, bilim olish jarayoni uzoq va mehnat talab qiladi.

Ahmad Donishning ustoz-shogird munosabatlariga qarashlari. Ma'rifatparvarlik: Ahmad Donish ustoz-shogird munosabatlari orqali jamiyatni ma'rifatli qilishga intilgan. Uning fikricha, ustoz shogirdni nafaqat bilim, balki mustaqil fikrlashga ham o'rgatishi kerak. Ta'lim islohoti: Donish ta'lim tizimini isloh qilishni taklif qilib, ustoz-shogird munosabatlarini zamonaviy talablarga moslashtirishni ta'kidlagan.

Zamonaviy ta'limda ustoz-shogird munosabatlari. Ustozning roli: Zamonaviy ta'limda ustoz nafaqat bilim beruvchi, balki shogirdlarni hayotga tayyorlovchi rahbar sifatida qaraladi. Shogirdning o'rni: Shogirdlar mustaqil fikrlash, izlanish va innovatsiyalarni qo'llashga undaladi. Pedagogik an'analarni rivojlantirish: Sharq mutafakkirlarining ustoz-shogird munosabatlariga oid qarashlari zamonaviy ta'limda qo'llanilishi mumkin.

Ibn Sino, Alisher Navoiy, Yusuf Xos Hojib, Farobiy kabi mutafakkirlarning asarlarida ustoz-shogird munosabatlariga katta ahamiyat berilgan. Masalan, Ibn Sino ilm olish jarayonida ustozning shogirdga nisbatan murabbiy sifatida ham harakat qilishini ta'kidlagan. U shogirdning nafaqat aqliy rivojlanishi, balki axloqiy va ruhiy jihatdan ham kamol topishini muhim deb bilgan.

Alisher Navoiy o'z asarlarida ustozning o'rni haqida fikr yuritib, uning shogirdga nisbatan mehribon va adolatli bo'lishi zarurligini qayd etgan. U shogirdning ilm olishga bo'lgan ishtiyoqini oshirishda ustozning fidoyiligi muhim rol o'ynashini ta'kidlagan. Yusuf Xos Hojib esa ustoz va shogird o'rtasidagi o'zaro hurmat va e'tibor muhim ekanligini ta'kidlab, ta'lim jarayonining samaradorligi shu munosabatlarning sog'lom bo'lishiga bog'liq ekanligini ta'kidlagan.

Sharq mutafakkirlarining fikricha, ustoz shogirdga nafaqat bilim berishi, balki uning hayotiy yo'lini ham to'g'ri tanlashiga yordam berishi kerak. Ustoz nafaqat dars o'rgatuvchi, balki jamiyat taraqqiyotida muhim rol o'ynaydigan shaxs sifatida qaralgan. Shogird esa ustozga hurmat bilan qarash, uning bilim va tajribasidan unumli foydalanish, bilimni amaliyotga tatbiq etish uchun doimo izlanishda bo'lishi kerak. Bugungi kunda Sharq mutafakkirlarining ushbu qarashlari dolzarb bo'lib qolmoqda. Zamonaviy ta'lim tizimida ustoz-shogird munosabatlarini shakllantirishda qadimiy pedagogik an'analarni muhim o'rin tutadi. Ularning ilg'or g'oyalarini hozirgi ta'lim tizimida qo'llash pedagogikaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Sharq mutafakkirlari asarlarida ustoz va shogird munosabatlariga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, bu pedagogik tamoyillar zamonaviy ta'lim jarayonida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ustozning ilmiy va axloqiy tarbiyadagi roli, shogirdning esa o'z ustida ishlashi va ilm olishga bo'lgan intilishi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omillardan biri

hisoblanadi. Shuning uchun ham Sharq mutafakkirlarining bu boradagi fikrlari zamonaviy ta'lim tizimida ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan.

Xulosa

Sharq mutafakkirlari asarlarida ustoz-shogird munosabatlari alohida ahamiyatga ega bo'lib, ular orqali bilim, donishmandlik va axloqiy kamolot avloddan-avlodga o'tgan. Ibn Sino, Al-Farobiy, Al-Buxoriy, Ahmad Donish kabi buyuk mutafakkirlarning pedagogik qarashlari nafaqat o'z davri, balki zamonaviy ta'lim tizimida ham dolzarbdir. Ustoz-shogird munosabatlari orqali bilim va tarbiyani takomillashtirish, shogirdlarni mustaqil fikrlashga o'rgatish va ularni hayotga tayyorlash mumkin. Sharq mutafakkirlarining merosini o'rganish va qadrlash orqali ta'lim tizimini yanada takomillashtirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akbarovna, I. S., & Lola, I. (2025). IJTIMOIIY PEDAGOGIK FAOLIYATDA TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *ZAMONAVIIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNGA QARATILGAN KREATIV G'OYALAR, TAKLIFLAR VA YECHIMLAR*, 7(75), 201-204.
2. Икромова, С. А., & Джумаева, Ф. Б. (2025). ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СТРУКТУРА В УЗБЕКИСТАНЕ И ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ. *PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(2), 256-262.
3. Икромова, С. А. (2025). ART TERAPIYANING RUHIY KASALLIKLARNI DAVOLASHDAGI O'RNI VA SAMARADORLIGI. *PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(2), 154-157.
4. Akbarovna, I. S. (2024). STRESS, DEPRESSIYA VA BOSHQA RUHIY HOLATLARNING PSIXOLOGIYADAGI O'RNI. *Science, education, innovation: modern tasks and prospects*, 1(3), 7-13.
5. Akbarovna, I. S. (2023). GENERAL SIGNS OF A TEENAGER'S ORIENTATION TOWARD DESTRUCTIVE BEHAVIOR. *International scientific review*, (XCI), 19-20.
6. Икромова, С. А. (2024). ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГИИ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 26-31.
7. Икромова, С. А. (2024). ИНTELLEKT VA IQBOL: KOGNITIV PSIXOLOGIYA. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 99-104.
8. Икромова, С. А. (2024). ОСНОВНЫЕ ОБЩИЕ ПОНЯТИЯ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПСИХОЛОГИИ. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 20-25.
9. Икромова, С. А. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ МОЛОДЕЖИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ КРИЗИСЫ. New modern researchers: modern proposals and solutions, 1(2), 29-35.
10. Икромова, С. А. (2024). ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЕ ПРОЦЕССЫ И ПАМЯТЬ ЧЕЛОВЕКА. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 59-65.

11. Икромова, С. А. (2024). PSIXOLOGIK SALOMATLIK VA UNING JAMIYATDAGI ROLI. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 93-98.
12. Икромова, С. А. (2024). КОНСУЛЬТИРОВАНИЕ И ТЕРАПИЯ ЛЮДЕЙ В СОЦИАЛЬНОЙ СРЕДЕ. New modern researchers: modern proposals and solutions, 1(2), 8-14.
13. Икромова, С. А. (2024). ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПСИХОЛОГА. New modern researchers: modern proposals and solutions, 1(2), 63-68.
14. Икромова, С. А. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЯ. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 46-52.
15. Икромова, С. А. (2024). PSIXOLOGIK YORDAMNING ASOSIY USULLARI: MASLAHATLASHUV VA TERAPIYA. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 87-92.